

ВЛАСОВ
Володимир Іванович,
д.е.н., д.с.-г.н.,
головний науковий співробітник,
Державна наукова
сільськогосподарська бібліотека УААН
(м. Київ)

ГЕОЕКОНОМІКА І ГЕОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА: ПОГЛЯДИ РОСІЙСЬКИХ ВЧЕНИХ

В статті розглянуто погляди російських учених на проблеми геоелекономіки і геоелекономічної політики.

В статье рассмотрены взгляды российских ученых на проблемы геоэкономики и геоэкономической политики.

In the article views of russian scientists concerning problems of geoeconomics and geoeconomics policy have been done.

Постановка проблеми. Геоелекономіка, як нова прикладна наука, що вивчає світогосподарські процеси з точки зору геополітичних концепцій, народилася на перетині політології й економічної теорії наприкінці 80-х років минулого століття завдяки дослідженням американського історика та економіста E.N. Luttwak [1], а поняття геоелекономічної політики з'явилося як подальший розвиток геоелекономіки.

В сучасному глобалізованому світі, що змінюється прискореними темпами, дослідження цих проблем у сперечаннях політиків щодо однополюсного, чи після розпаду СРСР, багатоплюсного світу набувають особливого значення, що підкреслюється виходом у світ чергової доповіді Світового Банку щодо світового розвитку під назвою «Новый взгляд на экономическую географию» [2].

Мета публікації. Показати підходи російських учених щодо досліджень у сфері геоелекономіки і геоелекономічної політики.

Виклад основного матеріалу. Насамперед слід сказати, що лідером геоелекономіки в Росії є професор Е.Г. Кочетов, який свої погляди на проблему виклав у фундаментальній монографії «Геоелекономика (Освоение мирового экономического пространства)» (М., 1999), Але, на наш погляд, для аналізу його поглядів більше підходить розділ III «Геоелекономика – основа глобалістики и центральний вектор мирового развития» посібника для вузів «Глобалістика: теорія, методологія, практика» [3].

Наша позиція вибору цього посібника, а не попередньої монографії заключається в тому, що в ньому викладена квінтесенція поглядів Е.Г. Кочетова на геоелекономику, які фактично узаконені для вивчення студентами вищих учбових закладів, тобто, вони вийшли з вузького кола спеціалістів по цій проблемі у широке коло молоді, яка сприйматиме їх майже як обов'язкові, а частина якої без сумніву в майбутньому стане послідовниками – дослідниками цієї проблеми.

Насамперед Е.Г. Кочетов розглядає два центральних моменту глобалізації світового простору – це стирання межі між внутрішньою і зовнішньою політикою і економізації політики. При цьому він вчить тому, що при формуванні національної стратегії розвитку потрібно враховувати п'ять ключових атрибутів:

1. Вихід національних відтворювальних циклів за межі державних кордонів у силу чого економіка функціонує в межах не політичних, а економічних кордонів як транскордонні відтворювальні системи при, на думку Е.Г. Кочетова, формуванні світових блукаючих інтернаціональних відтворювальних ядер. (Природно, що це поняття відноситься до ТНК, які не блукають по світу, а крок за кроком поширюють свою діяльність на нові й нові країни як, наприклад, Макдональдс).

2. Світовий прибуток формується в межах цих ядер і тому стратегічним орієнтиром для національної економіки на світовій господарській арені є боротьба за доступ до формування і перерозподілу світового прибутку.

3. Роль держави в умовах набуття особливого статусу гео економічних потоків у кредитно-фінансовій, виробничій, соціально-економічній та інших сферах трансформується внаслідок делегування (я би сказав вимушеного) реалізації національних інтересів транснаціональним компаніям (ТНК), що діють на території країни.

4. Замість спливаючих торговельно-посередницьких доктрин формуються виробничо-інвестиційні національні системи зовнішньо-економічних зв'язків із новою інституціональною формою і технологіями прийняття стратегічних рішень.

5. Оперування (мається на увазі діяльність, але невідомо чого – ТНК чи держави?) іде не на світовому ринку, а на гео економічному атласі світу (зауважимо, що кожна гео економічна структура є невід'ємною частиною світового глобалізованого ринку конкретних видів товарів), у тому числі на його національній (в межах конкретної країни) частині з використанням гео економічних технологій.

Виходячи з цих ключових атрибутів Е.Г. Кочетов формує ключові акценти гео економічної панорами :

1. Глобалізація стирає межу між внутрішньою і зовнішньою політикою (а це вже дискусійно), тому що глобальні потоки і процеси в економічній, політичній, фінансовій, виробничій, купівельній та інших сферах становляться орієнтирами розвитку будь-якої національної економіки.

2. Стрімко набирає сили процес економізації політики, тобто досягнення цілей, рішення політичних задач економічними методами при зрушенні вектора стратегічного розвитку від політичних, ідеологічних та інших методів до економічних. При цьому гео економічні інтереси набувають пріоритет над геополітичними і геостратегічними при економізації мислення дипломатичної служби.

Підсумовуючи ці ключові моменти й акценти Е.Г. Кочетов зробив висновок, що *«гео экономика – это концепция внешнеэкономической стратегии и формирования внешнеэкономических доктрин, которая вписывается в общую*

теоретическую панораму, состоящую из трех взаимообусловленных и взаимозависимых частей:

1. мировой хозяйственной системы – внутреннего экономического регламента;

2. внешнеэкономической макромоделли – генезис системы связей национальной экономики с внешней сферой;

3. стратегического арсенала реализации национальной доктрины (технология оперирования на мирохозяйственной арене – высокие экономические технологии)» [3, с. 106].

Закінчуючи опис поглядів Е.Г. Кочетова, автор хотів би торкнутися питання – як розуміють поняття геоекономіки на Заході. По-перше, один із родоначальників цього напрямку Є. Луттвак вважає, що геоекономіка – це теоретичне обґрунтування державної політики, спрямованої, насамперед, на перемогу в економічному змаганні між **розвинутими** (виділено нами) державами на противагу геоекономіці, що базується в основному на використанні військової сили для досягнення зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних цілей [4].

Цю думку підтримують також К. Жан і П. Савон, які вважають, що для розвинутих країн геоекономіка іде на заміну військовій геополітиці, що такий підхід у формуванні стратегії держави поєднує всі економічні сили і структури країни на досягнення намічених цілей з урахуванням у процесі руху до них загальносвітової ситуації. Більше того, ці автори вважають, що економічні цілі геоекономічної стратегії структурно близькі до політичних цілей держави, тому що реалізація цілей геоекономіки на створення багатства, процвітання і добробуту громадян є водночас і політичними цілями [5].

Інші російські дослідники вважають геоекономіку як синтез політичної науки й елементів економічного аналізу, оскільки сучасна практика світового розвитку примушує розглядати політику й економіку не ізольовано, а від тісної взаємодії як між собою, так і з характеристиками географічного середовища [6].

Разом з тим поняття геоeкономіки вони трансформують у поняття геоeкономічної політики, предметом досліджень якої, на їхню думку просторово, організовані політичні структури, що дозволяють ефективно мобілізувати, контролювати й примножувати ресурси політичного розвитку. Іншими словами з їхньої точки зору геоeкономічна політика вивчає не всі просторово-географічні фактори, що визначають поведінку політичних систем, а насамперед, ті з них, які прямо впливають на вибір конкретною політичною системою того чи іншого еволюційного шляху, та формування різних типів політичних систем і структурою. Тобто засвоєння і структурно-функціональна реорганізація простору дій соціальними спільнотами у процесі реалізації ними своїх власних життєвих цілей.

Більше того, вони вважають, що значущість предмету геоeкономічної політики, як напряму досліджень у сучасних умовах, посилюється у зв'язку з процесами глобалізації, що розвиваються інтенсивно, і що поєднані як з універсалізацією принципів міжнародних взаємодій, так і з ускладненням, диференціацією внутрішньої структури єдиного універсального світопорядку. Тобто тут їхні погляди в чомусь схожі з поглядами світ – системного підходу, основи якого були розроблені Ф. Броделем [7] і І. Валерстайном [8].

Виходячи із своїх поглядів В.В. Лапкин і В.І. Пантин ставлять на обговорення необхідність досліджень у світлі багатополлярності світу щодо генезису різних центрів політичної сили, які водночас є і центрами економічної сили, але тут же висловлюються, що не завжди центри економічної сили є центрами політичної сили в силу того, що вони в змозі бути суб'єктом еволюційного ускладнення систем організації й мобілізації ресурсів у масштабах світової спільноти, тобто такий центр намагається досягнути цілей глобальної контролю над ресурсами спільноти.

Іншими словами «eкономізація політики» і «політизація економіки», що відбуваються в глобальному масштабі, впливаючи на долю, як світової громади, так і окремих національно-державних структур, викликають необхідність включення в поле зору політичної науки тих просторових і

ресурсно-економічних факторів, які безпосередньо визначають особливості функціонування та зміну як світової політичної системи, так і окремих національно-державних, або регіональних політичних систем.

Висновки. Таким чином, російські дослідники розглядаючи з одного боку процеси глобалізації через призму геоекономіки, а з іншого – через призму геоекономічної політики, насамперед, трактують їх як систему контролю над ресурсами в глобальному масштабі, не беручи до уваги всю складність соціально-економічних змін, що нині відбуваються на планеті, пов'язаних із змінами на локальному й регіональному рівнях.

Список використаної літератури

1. *Геоекономіка* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>.
2. *Доклад о мировом развитии. Новый взгляд на экономическую географию : [обзор] : пер. с англ.* – Вашингтон : Всемирный Банк, 2009. – 50 с.
3. *Кочетов Э. Г.* Глобалистика : теория, методология, практика : учеб. [для вуз.] / Э. Г. Кочетов. – М. : Норма, 2002. – 672 с.
4. *Luttwak E. N.* From Geopolitics to Geoeconomics. Logic of Conflict, Grammar of Commerce / E. N. Luttwak // *The National Interest*, summer 1990. – P. 17–23.
5. *Жан К.* Геоэкономика. Господство экономического пространства / К. Жан, П. Савон. – М. : Ad Maeginem, 1997. – 207 с.
6. *Лапкин В. В.* Геоэкономическая политика : предмет и понятия (к постановке проблемы) / В. В. Лапкин, В. И. Пантин. – Полис, 1999. – № 4. – С. 42–59.
7. *Бродель Ф.* Динамика капитализма / Ф. Бродель. – Смоленск, 1993. – 124 с.
8. *Wallerstain I.* The Capitalist World-Economy Essays / I. Wallerstain. – Cambridge. – Paris, 1979. – 305 p.